

САМОСТІЙНО - ПРО САМОСТІЙНУ РОБОТУ

«Професійний розвиток майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи» – тема дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук авторства нашого молодого науковця Ірини Цісарук. Робота була підготовлена в Кременецькій гуманітарно-педагогічній академії імені Тараса Шевченка під науковим керівництвом доктора педагогічних наук, проректора академії з наукової роботи, професора Валентини Бенери. Успішний захист дисертації відбувся на засіданні спеціалізованої вченої ради у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії. Нашому здобувачу наукового ступеня офіційно опонували доктор педагогічних наук, професор кафедри машинознавства і транспорту Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, професор Роман Горбатюк і кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського Ірина Шимкова.

Дисертантка наголошує, що сучасна освітня система України вимагає формування випереджувальної освітньої політики щодо забезпечення належного рівня професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання і технологій. Вона підкреслює: очікувані результати реалізації «Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 рр», Концепції «Нової Української Школи» та «Положення про Центр професійного розвитку педагогів» спрямовані на підготовку спеціалістів вищої кваліфікації, здатних до інноваційного безперервного особистісного і професійного зростання. В цьому контексті особливої гостроти та загальнонаціонального значення набуває проблема органічного поєднання професійної підготовки вчителів трудового навчання і технологій з їх професійним розвитком у процесі навчання у вищих закладах освіти.

Аналіз і узагальнення процесів реформування педагогічної освіти в Україні вказує на низку проблем, що вимагають відповідної уваги та вирішення. Насамперед, йдеться про необхідність створення умов для зростання престижу вчительської професії та стимулювання професійної творчості педагогів-інноваторів, про інтенсифікацію професійного розвитку вчителя трудового навчання і технологій у процесі самостійної роботи на засадах компетентнісного підходу, співробітництва та співтворчості педагогів в інноваційних умовах діяльності закладів вищої освіти. Увага акцентується на професійній самореалізації сучасного вчителя, його здатності до самоосвіти, самовиховання та внутрішньо вмотивованої самореалізації особистості.

Такий підхід обумовив мету дисертаційного дослідження: обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність педагогічних умов і структурно-функціональної моделі професійного розвитку майбутнього вчителя трудового навчання і технологій у процесі самостійної роботи. Досягненню мети дисертаційної роботи сприяло виконання конкретних аналітичних завдань: попереднє вивчення стану дослідження проблематики; виокремлення та характеристика структури, критеріїв, показників і рівнів професійного розвитку вчителів трудового навчання і технологій, а також визначення і теоретичне обґрунтування педагогічних умов їх професійного становлення у процесі самостійної роботи. Особливе значення мали розробка й експериментальна перевірка дієвості структурно-функціональної моделі такого розвитку у визначених педагогічних умовах.

Виходячи з цього, об'єктом дисертаційного дослідження була обрана професійна підготовка вчителів трудового навчання і технологій у вищих закладах освіти, а предметом – педагогічні умови та структурно-функціональна модель забезпечення їх професійного розвитку у процесі самостійної роботи. Досягненню мети та вирішенню визначених завдань дисертаційної роботи сприяло застосування комплексу методів дослідження: аналіз та порівняння науково-педагогічних джерел із досліджуваної проблематики; моделювання (зокрема, в розробці структурно-функціональної моделі професійного розвитку вчителів трудового навчання і технологій), а також анкетування, тестування, педагогічний експеримент, математичні методи.

Внаслідок здійснення дисертаційного пошуку вперше визначено і теоретично обґрунтовано сукупність педагогічних умов забезпечення професійного розвитку вчителя трудового навчання і технологій у процесі самостійної роботи (вмотивоване навчання з врахуванням індивідуальної освітньої траєкторії, застосування сучасних практико-зорієнтованих технологій самостійної роботи з опорою на українські народні промисли та декоративно-ужиткове мистецтво, науково методичний супровід професійного розвитку вчителя на засадах гуманізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії, фасилітаційного спілкування та супервізорської допомоги, програмування персонального портфоліо особистісного та

професійного розвитку для життєвої та професійної перспективи).

Дисертантка вмотивувала і розробила структурно-функціональну модель професійного розвитку вчителя трудового навчання і технологій з теоретико-методичним, процесуально-змістовим і діагностично-результативним блоками; вдосконалила методику використання традиційних й інноваційних технологій (веб-квести, тьюторські технології, інтерактивні методи кейс-технологій), а також сучасних технік художньої обробки матеріалів. В дисертації висвітлені критерії (мотиваційний, когнітивно-технологічний, операційно-діяльнісний, оцінно-рефлексивний), визначено структуру професійного розвитку вчителя трудового навчання і технологій за компонентним складом (професійно-ціннісним, когнітивно-діяльнісним, проектно-технологічним, регулятивно-рефлексивним), окрім цього, охарактеризовано високий, достатній, середній і початковий рівні прояву досліджуваного феномену на основі компетентнісного підходу. В роботі також уточнено змістове наповнення низки понять: «професійний розвиток», «професіогенез», «стратегія самостійної роботи», «самоосвітня компетентність», «персональне портфоліо» та інших.

Практичне значення дисертаційного дослідження полягає в розробці та впровадженні у навчальний процес програми професійного розвитку вчителів трудового навчання і технологій, зокрема, спецкурсу «Сучасні технології самостійної роботи у професійному розвитку майбутнього вчителя» та рекомендацій щодо підготовки портфоліо з арсеналом стратегій самостійної роботи, системи різнорівневих креативних

вправ і завдань; а також у підготовці навчально-методичного посібника «Самостійна робота: теорія і практика у професійній підготовці вчителя трудового навчання та технологій» і в розробці критерійно-діагностичного інструментарію для визначення рівнів професійної підготовки вчителів технологічних дисциплін.

Матеріали дисертаційної роботи використовуються здобувачами вищої освіти при вивченні відповідних навчальних дисциплін, в підготовці курсових і кваліфікаційних робіт, а науковцями і педагогами – в дослідженні актуальних проблем технологічної освіти, при укладанні підручників і навчально-методичних посібників профільного змісту. Результати дослідження впроваджено в освітній процес Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, Криворізького державного педагогічного університету, Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії та Кременецької гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка.

Важливо, що представлені в дисертації результати досліджень одержані автором самостійно, чим сформовано особистий внесок здобувача наукового ступеня в розробку досліджуваної проблематики. Зокрема, дисертантка окреслила напрямки удосконалення методики організації самостійної роботи студентів у процесі вивчення фахових дисциплін, охарактеризувала сучасні форми і методи самостійної роботи студентів для активізації їх навчально-пізнавальної діяльності, дослідила досвід професійного розвитку вчителів технологій у США та Великій Британії, розкрила основні організаційні аспекти самостійної роботи студентів за методикою «перевернутий клас».

Багатим і насиченим бачиться статистичний портрет дисертаційного дослідження: до підготовки його матеріалів причетні 244 здобувачі вищої освіти та 24 викладачі закладів вищої освіти, що були залучені до експериментальної роботи; дисертація включає 392 сторінки тексту; роботу ілюструють 47 рисунків, 21 таблиця, доповнюють 22 додатки; у списку використаних джерел – 373 найменування, з яких 55 – іноземними мовами.

В першому розділі дисертаційної роботи авторка розкриває «Теоретико-методологічні засади професійного розвитку майбутнього вчителя трудового навчання і технологій у процесі самостійної роботи», аналізує наукові джерела проблематики дослідження та обґрунтовує теоретичні засади досліджуваного феномену як психолого-педагогічної проблеми у вітчизняній теорії та практиці, характеризує базові поняття досліджуваної теми та провідні тенденції професійного розвитку фахівців у вищій школі зарубіжжя. Тут же визначено, що професійний розвиток майбутнього вчителя трудового навчання і технологій у процесі самостійної роботи – це цілеспрямований та безперервний процес зростання і становлення майбутнього вчителя у навчально-професійній діяльності, здобуття професійної

значущих знань та умінь, компетентностей, особистісних якостей і педагогічних здібностей, соціальних навичок (soft skills) для творчої самореалізації у професійній сфері як індивіда, особистості і суб'єкта діяльності для досягнення професійного й особистісного успіху.

У другому розділі «Моделювання процесу професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи» – представлено процедуру організації і методики дослідження; схарактеризовано педагогічні умови забезпечення професійного розвитку майбутніх учителів у процесі самостійної роботи; теоретично обґрунтовано та змодельовано процес забезпечення професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи.

Дисертантка пропонує відповідну структурно-функціональну модель, яка базується на соціальному замовленні з опорою на очікувані результати реалізації педагогічних умов щодо безперервного професійного розвитку засобами самостійної роботи упродовж життя. Ефективність моделі професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи є відображенням очікуваних результатів від її впровадження на трьох рівнях: суб'єктному (перехід з середнього рівня на достатній і високий в умовах практико-орієнтованої спрямованості освітньо-професійної діяльності); професійному (створення професійно орієнтованого освітнього середовища закладу вищої освіти із оволодінням необхідними стратегіями та технологіями саморозвитку та самовиховання); суспільному (зростання конкурентоспроможності та мобільності; підвищення якості технологічної освіти в Україні).

Розділ «Експериментальна перевірка ефективності забезпечення професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи» спрямований на розкриття основних етапів проведення дослідно-експериментальної роботи; тут представлено отримані результати перевірки дієвості визначених педагогічних умов та розробленої структурно-функціональної моделі; здійснено аналіз результатів дослідження. Зазначено, що експериментальне дослідження проводилося в декілька етапів.

На особистісно-мотиваційному етапі відбувалося ознайомлення майбутніх учителів трудового навчання та технологій із багатокomпонентною структурою професійного розвитку, різновидами стратегій самостійної роботи на основі оновлення тематики змісту й форм аудиторної та позааудиторної самостійної роботи та участі у культурно-мистецьких заходах; звернення до активних методів навчання («лекція з елементами бесіди», «проблемна лекція», «лекція з елементами пошукової діяльності», «лекція з елементами візуалізації») та інтерактивних технологій на практичних та лабораторних заняттях на засадах фасилітаційного спілкування і супервізорської допомоги у подоланні труднощів для досягнення успіху.

На інноваційно-збагачувальному та рефлексивно-діяльнісному етапах в освітній процес професійної підготовки було впроваджено спецкурс «Сучасні технології самостійної роботи у професійному розвитку майбутнього вчителя» для студентів спеціальності «Трудове навчання та технології» і організовано роботу студентського гуртка «Арт-майстерня» з опорою на українські народні промисли та декоративно-ужиткове мистецтво.

Результативно-діагностичний етап реалізації експериментальної програми професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи був спрямований на: розробку та застосування персонального портфоліо зі спрямуванням у майбутню професію; моделювання стратегій самостійної роботи на практиках, арт-студіях, майстер-класах з використанням інноваційних технологій. Виокремлено мотиваційні чинники, що сприяли професійному зростанню майбутніх учителів у процесі самостійної роботи й інтенсивності професійного розвитку майбутніх учителів до використання стратегій самостійної роботи у процесі освітньо-професійної діяльності (врахування регіонального аспекту за місцем проживання та майбутнього працевлаштування; наскрізна побудова індивідуальної освітньої траєкторії, спрямованої на культурологічне зростання майбутнього вчителя трудового навчання та технологій; індивідуальний і диференційований добір технологій самостійної роботи, завдань з огляду на тип вищої нервової діяльності, задатки та здібності студентів; активне залучення майбутніх учителів до сучасних форм і видів самостійної роботи за допомогою засобів Facebook, Viber, Instagram, Zoom.

Дисертантка зазначає, що здійснене дослідження не вичерпує всіх аспектів означеної проблеми, а подальший науковий пошук доцільно спрямувати на визначення науково-методичного забезпечення професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій в умовах змішаного навчання у вищій школі та розроблення педагогічного інструментарію для Центрів професійного розвитку в умовах інформальної освіти.

